

لزوم تداوم طرح تحول اقتصادی با محوریت مالیات ستانی از اقتصاد غیر رسمی

محمد رضایی پور، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

آریا

در سال ۱۳۸۷ طرح تحول اقتصادی به عنوان یک برنامه اصلاح ساختارهای اقتصادی با تاکید بر هفت محور بهره وری، یارانه ها، مالیات، گمرک، بانکداری، ارزش گذاری پول ملی و توزیع کالا و خدمات تدوین و کلیات آن ارایه شد. به رغم اینکه طرح مذکور در هر هفت محور به شکل موازی پیشرفت داشته است اما تمرکز اکثر دستگاههای اجرایی کشور در طول ۴ سال گذشته بیشتر بروی هدفمند کردن یارانه ها بوده است. لذا در شرایطی که نظام درآمدی کشور به دلیل تحریم ها مختل شده است، لزوم تمرکز دولت بروی اصلاح ساختار نظام مالیاتی و استفاده از ظرفیت مالیاتی کشور جهت درآمدزایی بیش از پیش اولویت پیدا کرده است.

مطالعات محققان نشان می دهد که مالیات در کشور محدود هفت و نیم درصد ارزش تولید ناخالص کشور است این در حالی است که در کشورهای دیگر این شاخص حدود بیست درصد است. بر اساس آخرین آمار منتشر شده توسط سازمان امور مالیاتی، کل درآمدهای مالیاتی کشور در سال ۱۳۸۹ حدود ۲۸/۵ هزار میلیارد تومان بوده است. این در حالی است که بودجه کشور در حال حاضر حدود ۵۰۰ هزار میلیارد تومان است. لذا بخوبی می توان پی به این واقعیت برد که سهم مالیات در اداره اقتصاد کشور بسیار ناچیز است.

عوامل متعددی همچون قوانین و مقررات نامناسب، فرآیندهای مالیات ستانی غیرکارا، عدم استفاده از فن آوری های روز و... به عنوان دلایل ناچیز بودن درآمدهای مالیاتی کشور برشمرده می شوند. اما شاید مهمترین دلیل کوچک بودن حجم درآمدهای مالیاتی نسبت به مقیاس اقتصاد کشور، وجود بخشی از اقتصاد کشور در هاله ای از عدم شفافیت اطلاعاتی بخصوص اطلاعات درآمدی است.

بر مبنای قانون اساسی کشور نظام مالکیت و مدیریت اقتصاد ایران از چند بخش مجزا تشکیل شده است که عبارتند از دولت، بخش خصوص و بخش تعاونی، اما اقتصاد ایران علاوه بر سه بخش مذکور از

شقه ای بدون شناسنامه قانونی نیز برخوردار است که از این بخش به عنوان اقتصاد در سایه نام برده می شود.

اقتصاد سایه را می توان به بخش های کیفی و غیر رسمی (پنهان) تقسیم کرد. بخش کیفی تولید غیر قانونی کالاها و خدمات از قبیل مواد مخدر که جنبه جزایی دارد را شامل می شود اما بخش اقتصاد غیررسمی، عبارت است از ارائه کالاها و خدمات بطور قانونی که تولید کنندگان آنها از برخی تکالیف قانونی از قبیل گزارش درآمدهای حاصله تمکین نمی کنند و مرتکب فرار مالیاتی می گردند. پر واضح است که بخش های کیفی واجد شرایط مالیات ستانی نیستند اما بخش اقتصاد غیررسمی، قسمت عمده ای از فرار مالیاتی کشور را شامل می شود. البته تعیین رقم دقیقی جهت کمی کردن ابعاد اقتصاد غیررسمی امکان پذیر نیست. اما بر اساس نتایج مطالعات کارشناسان اقتصادی و اظهارات مقامات اقتصادی کشور می توان رقمی حدود 40 درصد از فعالیتهای اقتصادی کشور را شامل اقتصاد غیر رسمی دانست.

لذا شرایط اقتصاد کشور پس از تحریم ها و کاهش درآمدهای نفتی، اقتضاء می نماید که دولت تمرکز بیشتری بر اصلاح نظام مالیاتی داشته باشد. البته پرواضح است که شرایط تحریم بر قدرت تولید و درآمدزایی مشاغل و صنایع کشور نیز تاثیر نامناسبی داشته است لذا پیشنهاد می شود که مجموعه مدیریتی حوزه مالیات کشور به جای افزایش فشار بر پایه های مالیاتی بخش رسمی اقتصاد، از ابزارهای شفاف سازی بخش اقتصاد غیررسمی و مالیات ستانی از این بخش بهره بگیرند.